

СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ЛЬОНОПЕРЕРОБНОГО КОМПЛЕКСУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Досліджено сучасний стан виробництва льону в Україні і в Житомирській області. На основі даних з виробництва льоноволокна за період 1986–2005 років проведені дослідження тенденцій розвитку галузі. На підставі обробки статистичних даних, а також даних анкетування господарств і льонозаводів визначено рівень завантаження виробничих потужностей переробних підприємств Житомирської області, намічені шляхи виходу галузі з кризового стану.

Постановка проблеми

Льон-довгунець – традиційна культура для господарств Поліської зони. В недалекому минулому вона забезпечувала переробні підприємства області сировиною, приносячи стабільні прибутки як виробникам, так і переробній галузі, а також було створено тисячі робочих місць. Ще в недалекому минулому, займаючи не більше 10% посівних площ,

льонарство забезпечувало більше половини усіх грошових надходжень від рослинництва, на яких тримався соціально-економічний розвиток поліського села [1, с. 172].

Площі під льоном у 1990 році займали 38,8 тис. га, а його валове виробництво було 20,7 тис.т, працювало 11 льонозаводів, а також одне із потужних підприємств України „Льонотекс”. Було налагоджено реалізацію від льонотрести – до дорогих тканин із льону.

На сучасному етапі розвитку переробної промисловості льон є практично безвідходною культурою. Тканини, виготовлені з волокна льону, застосовують у різних промислових галузях: текстильній, взуттєвій, автомобільній та інших. Відходи вторинної переробки льону, зокрема кострицю, широко використовують у народному господарстві, будівельній і меблевій промисловості.

За останні 10 років льонарство зазнало суттєвого спаду. З високорентабельної галузі льонарство перетворилось на збиткову. Починаючи із 1991 року посівні площі скоротились майже у 6,2 рази, а валове виробництво у 6,7 разів і складає за 2005 рік відповідно 6 тис. га і 3,4 тис. т. Але незважаючи на вищевикладене, завдяки державній фінансовій підтримці, за останні три роки галузь льонарства в області почала дещо стабілізуватись. У структурі посівних площ у 2002 р. льон займав 1,5%, збільшилось і виробництво льоноволокна – із 3,2 у 2002 до 3,8 тис.т – у 2005 році.

За показниками у виробництва льоноволокна кращі з них – у Ємільчинському, Новоград-Волинському, Овруцькому та Брусилівському районах. Однак у 2005 році, в порівнянні з 2004, знову ж таки намітилась тенденція до зменшення посівних площ. Основними причинами цього є :

1) руйнування напрацьованих виробничих зв'язків між виробниками льоносировини та переробними підприємствами в наслідок економічної кризи на початку і в середині 90-х років;

2) відсутність інфраструктури ринку льонопродукції;

3) зупинка переробного підприємства „Льонотекс”;

4) невиконання інвесторами інвестиційних зобов'язань при приватизації льонопереробних підприємств (що призвело до їх зупинки та розукомплектації);

5) диспаритет цін між продукцією льонарства та матеріально-технічною забезпеченістю галузі;

6) відсутність кваліфікованих працівників у сфері виробництва та маркетингу.

Мета та завдання дослідження – вивчення сучасного стану і проблем льонопереробного комплексу області: 1) визначити загальні тенденції виробництва льоноволокна; 2) проаналізувати стан льонопереробного комплексу та використання його виробничих потужностей; 3) розробити пропозиції щодо поліпшення ситуації на ринку льоноволокна.

Об'єктом дослідження є процес вивчення і дослідження кон'юнктури ринку льноволокна, визначення конкурентоспроможності льнопереробного комплексу Житомирської області.

Методи дослідження монографічний, аналізу і синтезу, балансовий, статистичний.

Результати досліджень

Для стабільного ведення економіки льонарської галузі на основі підвищення урожайності льону, поліпшення якості льнопродукції, зниження затрат на виробництво, а також поєднання інтересів товаровиробників переробної і торговельної мережі у 1996 році було створено "Асоціацію льонарів Житомирщини". Її засновниками стали 89 льоносіючих господарств з 11 районів Житомирської області, 9 льонозаводів, 4 льононасіневі станції, ВАТ "Житомирльон".

На частку учасників асоціації припадало близько 80% обласного показника всієї посівної площі льону. Проте наразі, в силу різних обставин асоціація припинила свою діяльність.

Негативна тенденція в льонопереробній галузі є характерною для всієї України.

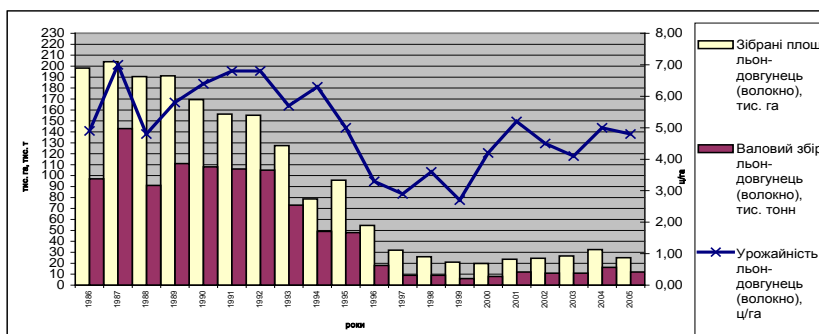

Рис. 1. Зібрані площі, виробництво і урожайність льноволокна в Україні

Джерело: дані Державного комітету статистики України

Валове виробництво льноволокна в усіх категоріях господарств України почало знижуватися з початку 90-х років внаслідок значного скорочення посівних площ та вищевикладених причин. При цьому максимальне виробництво льноволокна було досягнуто у 1987 році (143 тис.т) за часів планового ведення сільського господарства і гарантій 100% збуту продукції за фіксованою ціною. Виробництво льноволокна стабілізувалося у 1997–2000 роках на рівні 6–8 тис.т, що дорівнювало максимальному платоспроможному попиту з боку споживачів продукції. Тобто, з часів командно-адміністративної економіки відбулося скорочення

виробництва у 12–24 рази. Суттєво погіршився стан у галузі через нестачу сировини, різке скорочення виробництва в льоносіючих господарствах; нестачу коштів, у тому числі, і на закупівлю сировини; відсутність ринків збуту, через неконкурентоспроможність вітчизняної продукції; зношене і непридатне для подальшого використання обладнання.

Усе це мало місце і в Житомирській області, що призвело до різкого скорочення виробництва. На рис. 2 зображено валове виробництво льоноволокна в Україні в цілому і в Житомирській області, зокрема за останні 6 років.

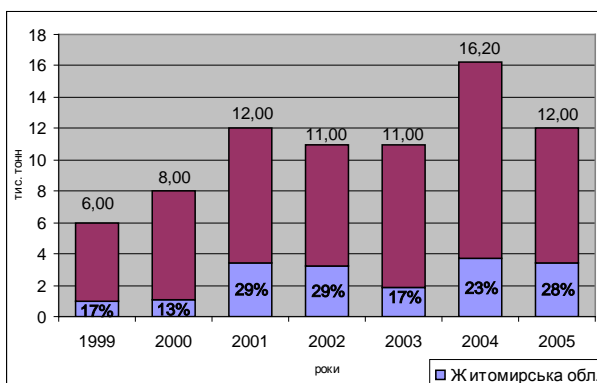

Рис. 2. Валове виробництво льоноволокна в Україні та частка Житомирської області в ньому

Джерело: дані Державного комітету статистики України

У 2005 році 28% всього виробленого льоноволокна припадає на Житомирську область.

За інформацією Асоціації льонарів Житомирщини зараз в області працює 5 льонопереробних заводів з річною потужністю щодо переробки трести – 50 тис. тонн (або волокна – 14,5 тис. тонн). Відновили свою роботу і льононасієві станції, склади для оптової реалізації, є інші елементи ринкової інфраструктури. Планується, що найближчим часом відновлять свою роботу 3 заводи для переробки льоносировини. Враховуючи річну потужність льонопереробних підприємств області і валове виробництво волокна, можна розрахувати відсоток завантаження цих заводів. Таким чином, у 2004 і 2005 роках виробничі потужності області були завантажені всього на 26% і 23% відповідно (рис. 3).

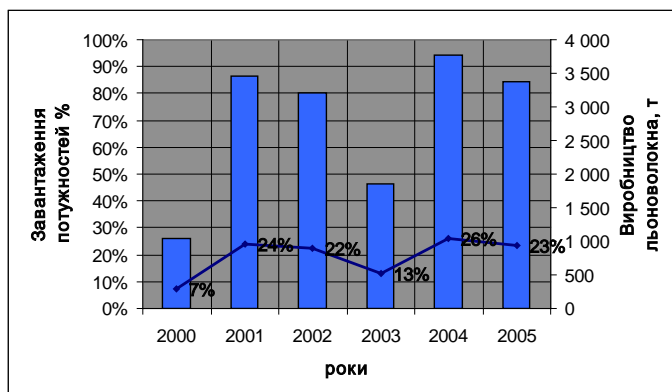

Рис. 3. Відсоток завантаження виробничих потужностей льнопереробних підприємств Житомирської області.

Джерело: дані Державного комітету статистики України

Нами було проведено анкетування льноносіючих господарств 8 районів Житомирської області та 2-х льнозаводів. Попередні результати обробки отриманих даних свідчать про те, що всі господарства займаються первинною обробкою льону і, відповідно, не переробляють солому, не займаються прядінням, переробкою насіння і віджимом олії. Отже, можна констатувати той факт, що у забезпеченні безперервності технологічного процесу неабияку роль відіграє стан льнопереробного комплексу області.

Важливим аспектом льнопереробного процесу є матеріально-технічне і технологічне забезпечення повноцінного функціонування льнопереробних заводів регіону. Через економічну непривабливість виробництва льону відбулося скорочення посівних площ, що призвело до нестачі сировини і, як наслідок, багато льнопереробних підприємств перестали функціонувати. Якщо деякі заводи ще ледь жевріють, чекають кращих часів, то інші взагалі відновленню не підлягають. Наприклад, Овруцький льнопереробний завод, маючи виробничі потужності для обробки до 12 тис. тонн трести на рік, наразі є недієздатним. Для відновлення виробництва на заводі, за приблизними розрахунками в нього необхідно інвестувати до 3 млн. грн. Коростеньський завод повністю збанкрутів і відновленню не підлягає. В найкращі часи цей завод переробляв до 6 тис. тонн трести на рік. Баранівський льнопереробний завод, введений в експлуатацію у 1981 році, мав виробничі потужності для обробки до 12 тис. тонн трести на рік. Наразі це підприємство повністю розпродане і відновленню не підлягає. Так само і Олевський льнопереробний комбінат, виробничі потужності якого прийшли в непридатний стан і ремонту не підлягають.

Проте деякі підприємства завдяки вдалому господарюванню змогли відшукати грошові кошти, а також привабити інвесторів для реорганізації і технічного вдосконалення льоновиробництва. Наприклад, Смільчинський льонозавод, який був введений в експлуатацію у 1981 році, зміг вдосконалити технологічне обладнання завдячуючи вдалій інвестиційній політиці. На даний момент підприємство має добрий технічний стан, і взмозі переробляти щорічно до 12 тис. тонн льонотрести. Завод є 4-агрегатним, що дає можливість більш інтенсивно переробляти сировину. Власником підприємства є ТОВ “Смільчино-льон”. Деякі його техніко-економічні показники, надані керівництвом підприємства, обробляються і будуть аналізуватися у наступній роботі.

У Новоград-Волинському районі Житомирської області функціонує введений в експлуатацію в 1970 році льонопереробний завод. На даний момент підприємство перебуває в доброму технічному стані. Тут знайшли кошти на капітальний ремонт заводських приміщень і обладнання. Незважаючи на те, що завод має відносно невелику виробничу потужність (5–6 тисяч тонн переробки льонотрести на рік), підприємство є прибутковим. У 2005 р. вартість виробленої підприємством продукції склала 2,5 млн. грн., при середній собівартості виробництва льоноволокна 2550 грн/т. Рентабельність виробництва була в межах 11–13%. Підприємство забезпечує роботою близько 100 працівників, які отримують середню зарплату на рівні 560 грн. в місяць. Заборгованості по заробітній платі немає. Новоград-Волинський льонопереробний завод переробляє сировину, яку постачають господарства не тільки Житомирської області, а й інших регіонів країни. Власні посівні площі сягають 1000 га. Власником заводу є ТОВ “Агросоюз”.

Ще одним прикладом вдалого господарювання є Коростишівський льонопереробний завод, що був уведений в експлуатацію в 1984 році. На даному етапі завдяки інвестуванню в виробництво і оновленню основних фондів технічний стан підприємства доведено до належного рівня. Завод є 4-агрегатним, з виробничою потужністю переробки до 11 тис. тонн льонотрести на рік. Вартість виробленої підприємством продукції складає близько 1,2 млн. грн. на рік. Рентабельність сягає 15%. Собівартість тонни переробленої трести складає близько 410 грн. На заводі працює 95 чоловік, а середня зарплата, яку вони отримують, складає 550 грн. на місяць. Проте підприємство має борг щодо виплати заробітної плати в розмірі близько 12 тис. грн, але це явище може бути тимчасове, яке викликане, наприклад, затримкою розрахунків покупців за продукцію, і може бути виправлене найближчим часом. Дебіторська заборгованість підприємства складає 1,6 млн. грн., а кредиторська – близько 856 тис. грн. Керівництву підприємства необхідно розробити план, який буде спрямований на погашення

заборгованості. (Борг до бюджету складає 69,4 тис.грн, а до пенсійного фонду – 12,8 тис.грн).

Проаналізувавши фінансово-господарську діяльність Коростишівського льонопереробного заводу зазначимо, що керівництвом підприємства в цілому обрано вірний напрямок господарської діяльності.

В області функціонує також ВАТ “Володарськ-Волинський льонозавод”, заснований ще у 1951 році. Завод є 3-агрегатним, з виробничою потужністю близько 6–7 тисяч тонн льонотрести на рік. 51% акцій підприємства належить сільськогосподарським виробникам. Виробничі потужності підприємства застарілі і значно зношені. Технологічне обладнання потребує капітального ремонту. Аналогічно цьому підприємству, капітального ремонту обладнання потребує Червоноармійський льонопереробний завод, який був уведений в експлуатацію у 1960 році. Завод 2-агрегатний, з виробничою потужністю близько 5–6 тис. тонн льонотрести на рік. Варто зазначити, що протягом 2005 року підприємство не працювало, хоча його технічний стан можна охарактеризувати, як задовільний. Контрольний пакет акцій заводу належить Київському підприємству “Петролгаз”.

В регіоні є ще декілька льонопереробних заводів, зокрема – Радомишльський, з виробничою потужністю 8–9 тис. тонн льонотрести на рік і Чоповицький льонозавод. Власником Радомишльського льонозаводу є фірма “Терра” м. Київ, а план санації на Чоповицькому льонозаводі виконує ПП “Льоноконоплесервіс”. Обидва підприємства мають задовільний технічний стан і практично готові до переробки льону.

Висновки

У роботі були досліджені основні проблеми в льонопереробній галузі Житомирської області, які призвели до її занепаду. Наразі ця галузь перебуває в стані нарощування обсягів виробництва. Становленню її має сприяти підтримка держави.

В сучасних умовах льоносіючі господарства далеко не завжди в змозі закупити нову техніку, тому можливим виходом є — надання можливості оренди заводом і льонопереробним підприємствам земель під льонопосіви. Вертикальна інтеграція забезпечить зростання ефективності виробництва в галузі.

Щоб забезпечити відродження льонарства необхідно розробити маркетингову стратегію розвитку цієї галузі, знайти нові ринки збуту льонопродукції, що дозволить залучити внутрішні і зовнішні інвестиції, поновити матеріально-технічну базу. Всі ці заходи мають забезпечити подальше зростання виробництва льоноволокна та насіння, що сприятиме розвитку галузі.

Перспективи подальших досліджень

Необхідним є дослідження попиту і пропозиції на льоноволокно як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках; вивчення ефективності виробництва в галузі.

Література

1. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і Західного регіону України. УААН.– Київ: Урожай, 2004. – 558 с.
 2. Маркетинг: Навчальний посібник / Р.П. Дудяк, В.В. Липчук, В.М. Микитюк, С.І. Мельник. – 2-е видання, виправл. – Житомир: Видавництво “Волинь”, 2003. – 320 с.
 3. Л.А. Шкумбатюк. Стан і проблеми розвитку галузі льонарства в Житомирській області. //Вісник Державного агроекологічного університету.– № 1. – 2005.– С. 312–318.
 4. Статистичні дані Державного комітету статистики України: різні видання.
 5. Джерела інформації інтернет сайтів Міністерства аграрної політики України
 6. Котлер Ф. Основы маркетинга. – М.: Прогресс, 1992. – 478.
-
-